

Ivana Čapeta Rakić
Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet u Splitu
HR-21000 Split, Poljička cesta 35
ivana.capeta@gmail.com

U EPICENTRU: KAKO DATI GLAS KULTURNOJ BAŠTINI?
GOSTUJUĆA PREDAVANJA I TEORIJSKA RADIONICA U ORGANIZACIJI ODSJEKA ZA
POVIJEST UMJETNOSTI FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

U prvom tjednu ljetnog semestra akademske godine 2016./2017., Odsjek za povijest umjetnosti bio je domaćin trojici kolega iz Italije koji dolaze s Odsjeka za obrazovanje, kulturna dobra i turizam, sveučilišta u Macerati, (Dipartimento di Scienze della Formazione, dei Beni Culturali e del Turismo, Università di Macerata), a s kojim Filozofski fakultet u Splitu ima potpisan međuinstitucionalni ugovor o mobilnosti nastavnog osoblja i studenata. Troje talijanskih kolega, dr. sc. Giuseppe Capriotti, Mara Cerquetti te Pierluigi Feliciati održali su pred domaćim i inozemnim studentima, profesorima i ostalom zainteresiranom javnošću, niz predavanja na engleskom jeziku koja su imala raznorodne tematske okosnice iz područja njihovih užih znanstvenih i stručnih interesa. Zbog izrazite interdisciplinarnosti tema njihova bavljenja, predavanja su bila organizirana u suradnji s drugim splitskim fakultetima i kompatibilnim odsjecima. Tako je s obzirom na znanstvene interese i stručne kompetencije Mare Cerquetti, koji su fokusirani na vrjednovanje kulturnih dobara, kulturne politike i menadžment, menadžment i marketing u muzejima te održivi turizam, njezino predavanje bilo naslovljeno *The rhetoric of creativity in Europe: what impact on cultural heritage management? Evidence from the UK* te je bilo organizirano u suradnji s Ekonomskim fakultetom u Splitu, Studijem turizma. Predavanje kolege Pierluigija Feliciatija, stručnjaka za kvalitetu web sučelja referentnih na kulturne sadržaje, čiji znanstveni i profesionalni interesi zadiru u analize sučelja, evaluaciju upotrebljivosti i studije interakcije korisnika s kulturnim web sadržajima, upravljanje digitalnim repozitorijima, metapodacima, semantičkim oznakama i arhivima, bilo je naslovljeno *Improving the impact of digital cultural heritage and user studies: issues and challenges* te organizirano u suradnji s Umjetničkom akademijom u Splitu, Odsjekom za dizajn vizualnih komunikacija te Prirodoslovno-matematičkim fakultetom, Katedrom za društveno-humanističke znanosti. Dr. sc. Giuseppe Capriotti je povjesničar umjetnosti i njegovo predavanje naslovljeno *"Contra l'insidie de' Turchi per mare". The iconography of the Ottoman slave in the Mediterranean and Adriatic area after the battle of Lepanto* bilo je održano pred studentima i profesorima na Odsjeku za povijest umjetnosti. No, ponajveći je interes pobudila njihova zajednička teorijska radionica koju su naslovlili *In the Epicenter: how to give voice to cultural heritage* koju je Odsjek za povijest umjetnosti organizirao u suradnji s Umjetničkom akademijom u Splitu, Odsjekom za

konzervaciju-restauraciju. U prepunom su auditoriju, pored studenata i profesora, sjedili i djelatnici Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture. S obzirom na iznimno zanimljiv i koristan sadržaj radionice s okosnicom na problematici koja se tiče svakog područja koje obiluje kulturno-povijesnim sadržajima, pa tako i Splita i njegove okolice, ovdje donosimo njezin kratak pregled i glavne zaključke. Povod za odabir tematske okosnice teorijske radionice bila je nedavna serija razornih potresa koja je između kolovoza 2016. godine i siječnja 2017. godine pogodila i dijelom razorila središnji dio Italije. Iz tog se nemilog događaja izlučio niz problema referentnih na kulturnu baštinu u povijesnim gradićima kao što su Amatrice, Accumoli, Arquata del Tronto, Pescara del Tronto, Norcia, Ussita, Camerino, Preci, Castelsantangelo, Visso i cijelom nizu drugih manjih mjesta. Troje predavača su, s obzirom na različita područja ekspertize, predstavili svaki sa svoga stajališta uočene probleme koje je iznjedrila prirodna katastrofa, ali su se ujedno kritički osvrnuli na posljedice višegodišnjega zanemarivanja kulturnih politika u tim područjima. Iznijeli su potom vlastita promišljanja o mogućim rješenjima u smislu budućega preventivnog djelovanja u domeni bavljenja kulturnom baštinom, a u skladu s raznorodnim aspektima njihova područja ekspertize. Kolega Feliciati započeo je svoje izlaganje upoznavanjem auditorija s geografskim smještajem područja u Italiji pogođenih potresom, a potom je iznio kronologiju nemilih događaja. Istaknuo je, pritom, da se kod prirodnih katastrofa poput ove, prvenstveno vodi briga o ljudskim gubitcima, a potom o materijalnoj šteti, pri čemu je za intervencije pružanja hitne pomoći kulturnim dobrima zadužena država na temelju zakonskih regulativa nadležnog ministarstva i vlasti za civilnu zaštitu. No, njihovo je djelovanje u ovom slučaju uglavnom bilo loše organizirano i usporeno. Jedan od razloga za to bila je (ne) dostupnost informacija i podataka o kulturnim dobrima zbog pomanjkanja osnovnih informacijskih alata, čija je uspostava započeta u XIX. stoljeću: kataloga kulturnih dobara nacionalne, regionalne i lokalne vrijednosti, a čije je postojanje zakonski propisano. Naime, pojedine su se regije, primjerice Abruzzo, potpuno oglušile na provedbu ove aktivnosti, što je rezultiralo time da su u trenutku potresa, koji se dogodio 2009. godine, imali samo jedan djelomičan katalog kulturnih dobara i to onaj papirnati. Mnogo je bolja situacija bila s bibliotečnim gradivom jer je posljednjih tridesetak godina aktivan zajednički informacijski bibliotečni sustav djelatan na nacionalnoj razini: *il Servizio Bibliotecario Nazionale (SBN)* u koji je do danas upisana građa 6045 biblioteka. Što se pak tiče arhivske građe, trenutačno postoji nacionalni portal *il Sistema Archivistico Nazionale* kojim upravlja Središnji institut za arhive pri Ministarstvu kulture (*Istituto Centrale per gli Archivi del Ministero della cultura*). Taj portal prikuplja podatke iz drugih sistema, primjerice državnih arhiva, konzervatorskih zavoda i ostalih pojedinačnih institucija koje posjeduju arhive. Ipak, ni nakon 14 godina od kada je ta platforma započela s radom, nisu još uvijek popisani svi nacionalni fondovi. Kao zaključak kolega Feliciati je istaknuo kako su u slučajevima prirodnih katastrofa, poput potresa, ključni informacijski sustavi vezani uz kulturna dobra kako bi se prije same intervencije i koordinacije spašavanja znalo što uopće treba spašavati i gdje je potrebno žurno intervenirati. Također je istaknuo kako se očito manjkavi postojeći sustavi trebaju razvijati u pojedinačnim sektorima u suradnji s akademskom zajednicom i studentima. Razvijanje akademske zajednice

i obrazovanje novih mladih stručnjaka iz područja koja se bave kulturnom baštinom, jedno je od rješenja koje je predložila u svom dijelu izlaganja i Mara Cerquetti. Ona je upozorila na to da kulturnu baštinu Italije ne čine samo spomenici i dobra od nultoga značenja, prepoznata i zaštićena od UNESCO-a koja privlače tisuće turista, nego su to i kulturna dobra manjih talijanskih regija. Ona čine 60 posto ukupne površine Italije i u njima obitava četvrtina talijanske populacije. Kulturna dobra u takvim regijama manje su vrjednovana; često nisu adekvatno proučena i stručno obrađena. Stoga su manje poznata široj javnosti premda su relevantna za razumijevanje povijesno-kulturnih i društveno-ekonomskih kretanja koja su dovela do progresivne marginalizacije pojedinih apeninskih regija. Razlog tomu su među ostalim: nedostatak strategija, akcijskih planova i planova upravljanja kulturnim dobrima na tim područjima, kao i manjak kadra na svim razinama bavljenja kulturnom baštinom koji bi na ispravan način valorizirao i prezentirao njezine lokalne specifičnosti. Zbog toga su usluge u vezi s promocijom i prezentacijom kulturnih dobara u takvim regijama manjkave i loše u kvaliteti. To se očituje primjerice u skraćenom vremenu rada manjih muzeja s obzirom na to da u njima najčešće radi samo jedna osoba, lošim sigurnosnim mjerama u muzejima itd. Naslanjajući se na izlaganje Mare Cerquetti, Giuseppe Capriotti je zorno ilustrirao problem uzevši kao studiju slučaja općinu Visso, jedno od mjesta koje se našlo u epicentru recentnih potresa. U njemu je 1983. godine formiran Dijecezanski muzej (*Museo Civico Diocesano Museo dei manoscritti leopardiani*) u koji su tada prikupljena sva važnija kulturna dobra iz okolnih sakralnih objekata. Nakon potresa 1997. godine muzej je bio zatvoren do 2004. godine kada je ponovno otvoren s novim postavom. Stručnom analizom postava muzeja, koji je pretrpio srećom manja oštećenja u zadnjoj seriji potresa, uočen je problem prezentacije muzejskih eksponata. Djela su postavljena više ili manje kronološkim slijedom, a gotovo su u potpunosti izostale popratne tabele, plakati i didaktički materijali. Postojeće tabele su pisane nepreglednim, teško prohodnim tekstom koji je primarno fokusiran na stilsko-formalne i povijesno-umjetničke probleme i ne pruža informacije o provenijenciji pojedinog izložka kao ni o njegovoj povezanosti s ostalim eksponatima unutar prostorne jedinice samoga muzeja. Da je riječ o iznimno zanimljivim i poviješću bogatim eksponatima, kolega Capriotti je prezentirao trima kratkim studijama slučaja. Istaknuo je da je serija potresa koja se dogodila 2016. i 2017. godine pogodila muzej koji je već bio „ranjiv” s obzirom na to da nije znao ispričati i predstaviti posjetiteljima stvarnu vrijednost izloženih eksponata. Zaključak radionice bio je da saniranje štete nastale na kulturnom nasljeđu i potreba za njegovom obnovom i rekonstrukcijom danas zahtijevaju od svih sudionika na tom području da preispitaju trenutni model razvoja i upravljanja kulturnom baštinom u marginalnim područjima te identificiraju strategije koje će nadvladati dosadašnji način ekonomskog upravljanja i time osigurati opstanak kulturne baštine za buduće generacije.